

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

Tidning utgiven av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt.

MOTTO: Vi kunna aldrig göra så mycket för en stor sak som en stor sak kan göra för oss.

III. ÅRG.

STOCKHOLM, 15 DECEMBER 1914.

Nr 24.

RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

utkommer den 1 och 15 i var månad

Redaktör: ESTER BRISMAN.

Träffas onsdag och lördag kl. 1/23—1/24.

Redaktion och Expedition: 6 Lästmakaregatan I

Expeditionen öppen vardagar kl. 1—4.

Rikstel. Norr 600. Allm. tel. 147 29.

Telegramadress: Rösträtt, Stockholm.

Prenumeration genom posten:

Pris för 1914 1 krona. Lösnummer 5 öre.

4:de kvart. 1914 pris 30 öre.

För utlandet sker prenumeration antingen genom posten eller genom insändande av 1 kr.

75 öre i postanvisning till tidningens expedition.

Annonspris: 15 öre per millimeterhöjd, större annonser och årsannonser rabatt.

Annonsavdeln.: Rikstel. 456. Allm. tel. 456.

9 f. m.—7 e. m.

Rösträtt för Kvinnor 1915.

Rösträtt för Kvinnor inbjuder härmed till prenumeration för ett nytt år, under förhoppning om att den framgångsrika tidningen hittills fått röna och det intresse varmed den omfattats alljämt och från allt vidare kretsar måtte komma den till del.

Det år, som nu förrunnit, kommer att beteckna ett mörkt blad i historiens bok, och det våldets triumftåg, som satt folken i harnesk mot varandra och som för en tid undertryckt intresset för alla sociala reformer, har även fört det med sig, att kvinnornas rösträttsfråga skjutits i bakgrunden. Så mycket större krav ställes på oss att under denna övergångsperiod enigt hålla samman i avvaktan på ljusare tider.

Rösträtt för Kvinnor är det sammanhållande elementet, medlet som kan bringa de över hela landet spridda föreningarna i kontakt med varandra och uppehålla det intresse hos den enskilda, som under tider av mörker och motgång, så lätt kan brista. Den som i avlägsna landsändar pinsamt förnimmer sin egen isolering och ensamhet, kommer genom vår tidning att känna samhörigheten med alla dem som arbetar runt om i världen och mottaga ständigt nya impulser från de rösträtters förkämpar, vilka i tidningens spalter genom en mängd beaktansvärda artiklar och inlägg, dels blotta missförhållandena i samhället och lagstiftningen, dels mana till oavbruten kamp för det rättfärdighetsmål kvinnorna satt sig före.

För var och en måste det stå klart att ett organ för vår rörelse är nödvändigt och att varje enskild medlem bör göra sitt till för att stödja tidningen och betrygga dess framtid. Priset är satt så lågt att det knappast för någon behöver betyda en alltför stor eko-

Den dag då kvinnan intar sin plats bredvid mannen i förvaltningen och ordnandet av sitt släktes yttre angelägenheter, kommer att bli den dag som bebådar död åt kriget som medel att ordna mänskliga tvistefrågor. Ingen regementsmusik och inga fanor skola kunna förleda kvinnorna till den galenskapen att hänsynslöst förgöra liv, ej heller förgylla upp det uppsåtliga dödandet med något annat namn än mord — antingen det gäller en slaktning mellan miljoner eller en tvekamp.

Olive Schreiner.

nomisk uppoffring, och den som blivit medveten om den solidaritetens lag, som nu råder bland kvinnorna, måste känna det som en bjudande plikt att bidra till denna samverkan för ett medel, som i första hand är ägnat att sprida upplysning.

Förutom artiklar och inlägg som speciellt beröra rösträttsfrågan och kvinnofrågor i allmänhet, ha i Rösträtt för Kvinnors spalter under året även förekommit värdefulla skönlitterära bidrag från våra förnämsta författare, bland vilka vi särskilt nämna: Jane Germandt-Claine, Anna Lenah Elgström, Else Kleen (Gwen), K. G. Ossian-Nilsson, Anna Maria Roos, Marika Stjernstedt och Elin Wägner.

Frida Landsort inledde årets första nummer med en stämningsfull dikt, professor O. E. Lindbergs artikelserie Kvinnan i 1001 natt har vunnit livligt intresse och kåserande och novellistiska bidrag jämte recensioner ha lämnats av bland andra: Elsa Alkman, Elin Brandell (Regan), Frigga Carlberg, Amalia Fahlstedt, Gurli Hertzman-Ericson, Elisabeth Krey, Gustava Svanström, A. Symonds Ohlin och Ellen Wester.

Att tidningen även inom dagspressen vunnit beaktande, därom vittna de talrika utdrag, stundom hela artiklar, från Rösträtt för Kvinnor, som de dagliga tidningarna i stor utsträckning infört i sina spalter.

I förlitan på det värdefulla biståndet av alla dem som hittills lämnat sin medverkan skall det allt framgent bli redaktionens strävan att i vidsträcktaste mån söka fylla de krav som dess läsekrets har rättighet att ställa på den svenska kvinnorösträttsrörelsens organ.

Rösträtt för Kvinnor utkommer med 24 nummer om året, den 1 och 15:de

Det rätta julsinnet.

Av Carrie Chapman Catt.

Nedanstående tankvärda uppsats har stått att läsa i en amerikansk jultidning, och fastän den är skriven för ett annat år och en annan publik, har den liksom det rätta julsinnet, varom den handlar, tillämpning på alla tider och alla förhållanden.

Det rätta julsinnet gör sig gällande var dag hela året om. Det tillåter inte barn att gå hungriga och män och kvinnor att gå arbetslösa långa tider eller unga kvinnor att sälja sin heder på gatorna.

I djupet av skaparens hjärta finnes en vacker, underbar plan. Den planen är att utvidga moderns inflytande i hemmet, så att det omfattar hela mänskligheten. De enskilda mödrarna få så småningom lära sig att de plikter, som sedan världens begynnelse tillhört dem och deras systrar med tiden upphört att vara begränsade till deras eget hem och deras egen familj. Kvinnorna börja inse att världen behöver en hela samhällets moder. Hittills ha de fått lära sig att deras högsta plikt var att göra sina egna barn lämpade för världen, nu har, som en ädel mor nyligen uttryckte sig, "tiden kommit, då mödrarna måste göra världen lämpad för sina barn".

Jag ser för mig bilden av en mor, som jag kände i den lilla stad, där jag växte upp. Efter vårt gamla sätt att se var hon idealet av en mor. Hon uppoffrade sig hela livet igenom för

i varje månad. Prenumerationspriset, postarvodet inberäknat, är endast 1 krona. Prenumeration äger rum antingen direkt genom posten eller genom rösträttsföreningarna, i vilket senare fall prenumeranten äger att ifylla den blankett som för detta ändamål finnes införd i de båda sista årsnumren av Rösträtt för Kvinnor. I utlandet bosatta prenumeranter kunna även erhålla tidningen mot insändande av kr. 1:75 i postanvisning till expeditionen, Lästmakaregatan 6, Stockholm. Lösnummer 5 öre.

Redaktionen.

att bereda sin ende son att intaga den hedrade plats i samhället, som hans far innehåft. Hon lämnade sällan sitt hem. Aldrig besökte hon en klubb eller ett möte av något slag. Hon hade absolut inga andra intressen än sin egen familjs trevnad och välfärd. — Nyligen besökte jag samma stad. Utanför mitt fönster såg jag ruinen av en man, som slött gick och slog gräset, trasig och ynkelig. Jag tyckte mig känna igen honom och frågade vem han var. Det var svårt att sammanställa denne avsigkomne stackare med den prydliga, välskötte unge man, som en gång varit en av de mest lovande i staden. Han hade gått under på grund av karaktärssvaghet. Han hade icke haft kraft att motstå de frestelser staten tillåter, och som hans hängivna mor aldrig tänkt sig möjligheten att få bort. Hon hade ej försökt lämpa världen för sitt barn, och trots att hon var en "idealisk mor", dog hon med brustet hjärta, emedan hon misslyckades i sin heligaste uppgift. Och hon misslyckades därför, att hon trots den begränsad till det lilla området mellan det egna hemmets fyra väggar.

När morgondagens kvinnor tillkämpat sig full bestämmanderätt över sig själva, när de förvärvat jämvikt och ro, när de befriat sig från det, som nu anses vara gränsen för kvinnans liv: "nerver, tjänare, kläder och skvaller", då skola de se på världen från översta däckets på fartyget i stället för genom gluggarna vid vattenlinjen. De skola se att för det uppbyggande sociala arbetet inom den stora mänskliga familjen är ansvaret lagt på släktets mödrar. Det kommer inte att befordera välgörenhetsarbetet, tvärtom skola vi komma allt längre bort från detta, men i stället sätta praktiskt arbete för undanröjande av de orsaker, som nu göra välgörenhet nödvändig.

Jag tror, att när världen lärt sig konsten att leva på det rätta sättet och på allvar börjat ta itu med de mänsklighetens stora problem, som nu hålla massor av människor nere i elände, då skall det rätta julsinnet göra sig gällande, när män och kvinnor tillsammans gå till valurnorna, inte för att rösta för tillfällig hjälp åt de fattiga, men för att så ordna förhållandena i det mänskliga livet, att det blir "bröd åt alla och rosor även". Det skulle inte finnas en enda familj, som inte själv kunde köpa sin egen julmiddag och duka sitt eget julbord på julaftonen.

Kvinnor i kommunalförvaltningen.

Vid Stockholms stadsfullmäktiges sammanträde den 7 dec. företogs val till kommunala myndigheter och blevo följande kvinnor invalda i de olika nämnderna:

I fattigvårdsnämnden: fröken Gertrud av Klintberg och fröken Ebba Wedberg.

I folkskoleledningen: fru Emilia Broomé och d:r Karolina Widerström.

I direktionen över sjukhuset Eira: barnavårdsinspektören Anna Lindhagen.

Glöm ej att i tid förnya prenumerationen å
RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR

LAGERSONS
SKOMAGASIN
Jakobsgatan 18 - Fredsgatan 8

Fredrika-Bremer-Förbundets trettioårsjubileum.

Om något reformarbete lönar sig, så är det kvinnosaksarbetet — det blir facit av varje bokslut på detta område. Hur många misräkningar och nederlag vi än inom de olika småperioderna må ha att se tillbaka på, hur litet vi än må anse oss ha hunnit med av våra önskemål — sedd i fågelperspektiv tar sig dock kvinnosakens utveckling icke obetydligt ut, helst om man tänker på att det här gäller endast omkring sextio år, räknat från Fredrika Bremers Hertha och kvinnans myndighetsförklaring.

Och under den sista halva tiden av dessa sextio år har Fredrika-Bremer-Förbundet varit med och burit dagens tunga och hetta, i många fall startat reformarbetet, alltid tagit kraftig del däri. Det är ett långt steg från den kungl. förordning av 1834, som ger "välfrejdade personer av kvinnokönet, vilka i anseende till försvagad hälsa eller av andra bevakande omständigheter äro i behov av något försörjningsmedel, tillåtelse att i Stockholm tillverka och försälja tårter, pastejer och bakelser" — och till lärarlönenämndens nyss utkomna förslag om tillträde för kvinna till adjunkturer och lektorat vid statens läroverk samt till rektorat vid statens samskolor, folkskolelärarinneseminarier och Högre lärarinneseminarium. Det är nästan lika långt mellan inrättandet av Högre lärarinneseminarium å ena sidan och tillkomsten av kvinnliga juris och teologie kandidater samt juridiska och filosofiska docenter och 40 kvinnliga läkare å den andra. Och gå vi även från frågan om arbete och kompetens till det kommunala och politiska livet, så ligger det en inte ringa utveckling mellan den knappt tillnätta kommunala rösträtten av 1862, för kvinnorna så knappt tillmätt, att den praktiskt taget blev oanvändbar — och den för gifta kvinnor så liberalt utvidgade rösträtten jämte den nästan oinskränkta kommunala valbarhet som 1909 kommit kvinnorna till del. Se vi på den *politiska* rösträtten, är det kanske mängden, som känner sig benägen att knota över de tuppfjät framåt vi tagit. Jämföra vi emellertid med människans kamp för sin egen s. k. "allmänna" rösträtt, få vi medge att tolv år inte är så lång tid för att ha uppnått både utredning, kunglig proposition och en landsorganisation på åtskilligt mer än 200 föreningar. Och gå vi därifrån över till det ömtåligaste av alla kvinnosaksområden, den gifta kvinnans ställning, så — hur många förändringar i den manliga opinionen ligga inte bakom det steg som lagberedningen tog med inkallandet av kvinnliga sakkunniga?

Nu är det naturligtvis inte min mening att säga, att Fredrika-Bremer-Förbundet genomfört allt detta. Men det finnes ej ett enda av dessa områden, där det ej på något sätt medverkat, och på flera håll har det också framkallat själva starten. Detta har varit fallet lika mycket under kvinnorörelsens senare period, den då det företrädesvis gällt juridiska och politiska frågor, målsmanskapets upphävande och rösträtten, d. v. s. kvinnans fulla jämställighet med mannen som under den tidigare, då det endast gällde det ekonomiska, d. v. s. tillträde till arbete och kompetens.

Vad rösträttsfrågan angår, har förbundet där i själva verket skött första starten, först genom en petition till Kungl. Maj:t 1899 och sedan genom sammankallandet av det första mötet

Äkta makar!

Försumma icke inbördes testamente! Uppsattes för Kr. 5:— Råd och upplysningar Kr. 2:— å

JOH. J.-SON CARLOS ADVOKATBYRÅ
Ad. Fredr. Kyrkogata 15. Telefoner. Exam. jurister.

Kvinnorna omkring Thorild.

JANE GERNANDT-CLAINE: *I Skuggan av ett snille*. En berättelse från Thomas Thorilds dagar. Wahlström & Widstrand. 296 sid. Pris kr. 4:50.

Fru Jane Gernandt-Claine har själv berättat att idén till sin nya roman, "*I skuggan av ett snille*", fick hon på Årsta i Baltiska utställningen, när hon där fann ett porträtt av Thomas Thorild över dörren till stora hallen. För en författare, som i likhet med fru Claine, har ett verkligt intresse för kvinnornas strävan efter andlig frigörelse och som samtidigt genom sina sista böcker kommit att leva sig in i den tid, som ligger ett sekel eller mera tillbaka i tiden, för denna författare ligger kombinationen Thorild — kvinnorörelsen så nära till hands, att det inte kan behövas mer än en blick på ett porträtt för att den skall ligga klar för tanken.

Kvinnorna omkring Thorild, hur sågo de honom, hur mottogo de hans förunderliga nya budskap om kvinnokönets naturliga höghet? Och hurudan var denne kvinnornas teoretiska lovprisare mot de levande kvinnor, med vilka han kom i beröring?

Man kan inte tänka sig en mera tacksam uppgift för en författare av Jane Gernandt-Claines kynne än att väcka upp dessa döda och glömda kvinnor omkring Thorild och ställa dem inför samtiden. Han må väl vara en hjälte

för frågan i april 1902, varpå det alltid varit representerat i V. U.

Under tiden har F.-B.-F. blivit en institution att räkna med, ett departement för kvinnosaken i vårt land och har också stundom fått dela stadgade institutioners öde att anses konservativ och stagnerad. Dyligt kan förbundet emellertid taga med lugn — därvidlag delar det öde med alla politiskt neutrala, som alltid av de krigförande parterna anses som halva och försiktiga. Men det är också, som vi tillfyllest borde veta nu för tiden, en styrka att vara neutral; då kan man efter kriget duga som medlare, och då står man själv med friska krafter redo att fortsätta det reformarbete, som de krigförande måst försumma. För att tillämpa detta resomenang på vår egen inre politik, så måste givet en tid komma, då partipolitiken inte längre betyder så mycket i vårt lands kvinnofråga som den på sista tiden kommit att göra, och då kommer F.-B.-F. att få ännu större betydelse än vad det nu har. Jag misstänker, att förbundet även efter målsmanskapets upphävande och rösträtts genomförande kommer att vara behövt, både när det gäller principer och detaljer av kvinnosaken. Då förblir det också en ovärderlig källa till styrka för dess arbete att alltid ha verkat i hägnet av Fredrika Bremers ideella tankar.

Lydia Wahlström.

Fredrika Bremer-Förbundets 30-årsdag firades å Strand hotell tisdagen den 8 dec. med en anslående fest, bevestigad av omkring 400 personer. Då förbundets ordf., fru Agda Montelius, av sjukdom var förhindrad att närvara, blev det v. ordf., d:r Lydia Wahlström, som höll högtidstalet. Fröken Axianne Thorstenson lämnade en historik av förbundets verksamhet, illustrerad av skioptikonbilder. Vid supén höll fröken Lotten Dahlgren ett humoristiskt minnestal på vers.

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & Co

Kungl. Hofleverantör

Rikst. 429 Fredsgatan 3, Stockholm. A. T. 50 48

RING

Allm. Telefon 201

ANTON BRODÉNS JURIDISKA BYRÅ

VÄSTERLÅNGGATAN 68, STOCKHOLM.

47
Västerlånggatan
(f. d. Barnängens lokal).
ASTRID SÖDERQUIST
KAPPAFFÄR
1 Klass Damskrädderi.
Alltid väl sorterat lager i fördelaktiga prislägen.
Specialité:
J. A. WETTERGRENS FABRIKATER.

Slutresultatet

av omröstningen i de sju amerikanska staterna har nu blivit känt. Som vi redan i förra numret kunde meddela, utföll omröstningen till kvinnorösträtts förmån i de båda staterna Nevada och Montana. Av dessa har Nevada hittills varit den enda svarta fläcken bland en mängd vita stater på rösträttskartan, medan Montana i väster och söder sammanhänger med dessa, varför hela västern nu bildar ett enda massivt rösträttsblock. I övriga fem stater föll frågan igenom.

D:r Anna H. Shaw, vars namn vi alla känna och som är ordförande i National American Woman's Suffrage Association, förklarar emellertid, att man inte alls kan tala om något nederlag nu. "Jag anser att kampanjen i västern är en stor seger", yttrade hon dagen efter sin hemkomst från en två månaders färd genom kampanjstaterna. "Till och med i går kväll, när telegrammen tydde på att vi förlorat alla sju staterna, ville jag inte höra talas om nederlag. Förlorat! — vi kunde inte förlora dem, de voro ju inte våra. De äro där för att vi ska vinna dem, och vi hålla på att erövra dem med god fart..."

Men om det också icke blev någon direkt vinst i de återstående fem staterna denna gång, har dock den föregående kampanjen varit av stor nytta. Särskilt i Ohio föredes striden med en i den amerikanska rösträttsrörelsens historia hittills okänd häftighet. Antiföreningen och spritintressena hade som vanligt sammanslutit sig för att motverka kvinnorösträtten, och denna gång på ett mer än vanligt motbjudande sätt. Före omröstningen fingo nämligen valmännen sig tillsända broschyrer av osedligt innehåll, vilka angavos komma från rösträttsföreningen. Samarbetet mellan antis och spritintressena sker f. ö. nu fullt öppet. I de senares tidning, *The Liberal Advocate*, publiceras f. n. en serie artiklar av antiföreningens sekreterare, och före omröstningen innehöll tidningens annonser i späravnarna en uppmaning till läsaren att "titta på anslaget mitt emot" — där man fann en uppmaning från antis att rösta mot kvinnorösträtten. Liknande saker berättas bl. a. från kampanjen i Nebraska, där bryggarnas generalagent är antis högra hand, vilket är ett allmänt känt faktum.

I samtliga stater, där folkomröstning nu ägt rum, har det visat sig, att alla de element, som föraktas av goda medborgare, hellre ville finna sig i kvinnornas "indirekta inflytande" än stå risken att få kvinnornas röster mot sig.

L. K. P. R:s centralstyrelse.

Till medlemmar av centralstyrelsen har Stockholms F. K. P. R. återvalt fröken Signe Bergman, d:r Karolina Widerström och fru Ezaline Boheman med friherrinnan Ebba Palmstierna och fru Ester Brisman som suppleanter.

L. K. P. R:s tolfte centralstyrelsemöte äger rum i Stockholm fredagen den 8 och lördagen den 9 januari. Centralstyrelsens medlemmar och suppleanter uppmanas att snarast insända anmälan om deltagande till L. K. P. R:s sekreterare.

Var skall man få ett gott kaffe!

Nykterhetskaféet & Konditoriet

S:t Eriksgatan 30. Allm. Tel. 237 28.
Obs! Enskilda rum finnas för komitéer och sällskaper.

Sveriges äldsta, största o. bäst renommerade specialaffär i

Siden- & Ylle-Klädningsstyger

Prover t. landsorten sändas gratis o. franco.

Utför alla Juridiska o. PRIVAT-DETEKTIVA uppdrag diskret, fort och billigt.

Underliga principer.

Några ord med anledning av Lärarelönenämndens betänkande I. Av fil. dr Gull Petri.

I dessa dagar har Lärarelönenämnden utgivit sitt Betänkande I, upptagande förslag till lönerogering för lärare och lärarinnor vid läroverk, folkskolor och seminarier. Betänkandets huvudinnehåll har återgivits i de dagliga tidningarna, varför jag här framför allt vill beröra nämndens försök till lösning av frågan om kvinnors anställning och avlöning. Denna uppgift var nämligen ett av huvudskälen till nämndens tillsättning år 1912. Däravande eklektiskministeren hr Fridtjuv Berg framhöll nämligen (Sv. Lärartidning 17 juli 1912 sid. 681) gent emot dem som voro "naiva" nog att tro, att lönerogeringarna skötts bäst och fortast, om de olika lärarekårens lönefrågor utretts var för sig, att riksdagen numera ville ha planmässighet i lönerogeringarna, att vissa "enhetliga bestämmande normer borde vara rådande", och att här dessutom förelåg den huvuduppgiften för nämnden att söka klargöra, om lärarekårens lönefråga bör byggas på principen "olika löner för män och kvinnor" eller "olika löner för familjeförsörjare och icke familjeförsörjare". Nå, hur har nu nämnden gått i land med denna sin huvuduppgift? Den har helt enkelt svikit den!

Visserligen har den kommit med en utredning av behovsprincipen och dess fördelar, men den har inte vågat föreslå dess användning för läroverklärare — annat än för att sätta ner kvinnornas löner —, medan den för folkskollärare föreslår ett extra lönetillägg för barnuppföstran, oberoende av kön. Således, den förhållning både med lönefrågan och de akademiskt bildade kvinnornas fråga, som man förutspådde vid nämndens tillsättande är blott alltför påtaglig — av extra olyckliga omständigheter långt större än någon fruktat — men av de "enhetliga, bestämmande normerna" ser man ej ett spår.

När man läser nämndens betänkande, får man ett intryck, som är så sorgligt vanligt vid de flesta av våra kommittébetänkanden: ledamöterna ha icke klart för sig, att de äro till för att komma med en objektiv utredning och ett härför grundat rättvist förslag, utan de sätta upp fingrarna i vädret för att känna efter, varifrån opinionsvinden blåser, och därefter rätta de sig, oberoende av vad de själva veta vara sant och rätt. Denna gång blåste tydligen behovsprincipens vind från folkskollärarehåll, men inte från läroverklärarehåll, och nämnden har feget böjt sig härför.

Nämnden kommer först med en utredning av den s. k. "behovsprincipen", vilken grundar sig på den satsen, att "de som göra lika arbete, böra få det lika bra, bli i ekonomiskt avseende lika förmånligt ställda" till skillnad från principen "lika lön för lika arbete", vilken vill göra gällande, att staten skall betala för ett arbete vad detta arbete är värt, oberoende av löntagarens förhållanden och behov. Härvid påvisar nämnden att den sista principen icke strikt tillämpas vid statens lönesystem ens för män. Alderstilläggen och pensionerna t. ex. stämma ej med principen; en 60-årig lärare gör i regel icke ett bättre arbete än en 40-årig, snarare tvärtom, men han har ändå större lön, och pensionstagaren gör intet arbete alls. Att frågan om behovsprincipen på sista tiden blivit aktuell, beror på att kvinnorna i stor utsträckning blivit löntagare även hos staten, och att riksdagen då funnit, att det vore en lämplig besparing att ge dem lägre löner än männen för samma arbete, därför att kvinnorna i allmänhet icke voro familjeförsörjare. Men när kvinnorna svarat, att samma reduktion av löner då också borde gö-

ras för de ogifta männen, har man i allmänhet dragit sig för den konsekvensen, och i stället försökt sig på andra förevändningar för att underbetala kvinnorna.

De olika påståenden, som härvid framställt, upptages och skärskådas av nämnden, liksom den påvisar den historiska förklaringen till att kvinnornas löner blivit lägre. Över huvud taget har nämnden ganska förnuftiga saker att säga i denna del av utredningen. Den vill t. ex. ej gå med på att kvinnornas arbete är kvalitativt underlägset männens, när det gäller undervisningens område. En fråga, där nämnden är mer tveksam och otydlig, är den, huruvida kvinnor kunna kvantitativt rå med samma arbete som männen. Närmast tycks nämnden luta åt den uppfattningen, att de icke kunna det. Det är emellertid rätt märkvärdigt att nämnden icke i detta sammanhang framlägger det enkla sakförhållandet att inom folkskollärarekåren män och kvinnor faktiskt ha samma arbete att utföra (och nämnden har själv erkänt att kvinnornas inte är sämre), samt att de inom flickskolekåren anställda lärarinnorna i regel ha lika många veckotimmar som adjunkterna, vilka undervisa på samma stadium. Den arbetsbörda, som här åläggas kvinnorna, torde inte understiga männens. Frågan är emellertid också om kvinnorna orka med detta arbete lika länge som männen, och därmed är man inne på frågan om pensionsåldern för lärarinnor.

Vi måste erkänna, att vi härvidlag inte ha en tydlig erfarenhet att stödja oss på. Å ena sidan känna vi fall, då kvinnor in i sena ålderdomen visat sig besitta, inte bara sinnets spänstighet, utan också en förvånande arbetsförmåga, men vi kunna å den andra icke förneka, att man också sett exempel på många i förtid utsläpade kvinnor både inom lärarinnekallet och andra arbetsområden. Härvid är dock att märka, att det som mer än något annat exploaterar kvinnokraften, det är de dåliga lönerna. Därtill kommer nog också, att lärarinnorna förr i världen ofta fingo börja sitt arbete med en bristfällig utbildning, vilken i hög grad pålade dem självstudiets arbetsbörda samtidigt med undervisningen. Att en kvinna, som har samma utbildning som mannen, utför samma arbete och har samma lön som han, skulle slitast ut tidigare är föga troligt, men det finns ännu högst få sådana fall att stödja vår erfarenhet på.

Emellertid har pensionsåldern för kvinnor i civil anställning, som förut i allmänhet varit 55 år i överensstämmelse med folkskollärarinnornas, numera vanligen satts till 60 år, och nämnden har följt detta exempel. Den föreslår därför, att kvinnliga lärare i alla kårer skola pensioneras vid 60 år, medan läroverklärarna som hittills skulle pensioneras vid 65 år, och folkskollärarna vid 60 år. Nämnden har sålunda ej velat föreslå full likställighet å båda hållen. Emellertid förhåller det sig så, att lärarinnorna vid de statsunderstödda flickskolorna, som äro delägare i pensionskassan visserligen ha pensionsåldern fastställd till 60 år, men med rätt att kvarstå med läroverksstyrelsens medgivande till 63 år. Detta tyder på att man åtminstone för somliga individer funnit en pensionsålder på 60 år vara väl låg, varför det nog inte hade varit så farligt att för de ekonomiskt bättre ställda kvinnliga läroverklärarna sätta den till 65 år. Det hade förenklats hela löneproblemet betydligt, men det var kanske det man inte önskade.

Den lägre pensionsåldern är nämligen ett utmärkt skäl för att föreslå lägre lön åt kvinnliga befattningsinne-

havare. Kvinnorna komma härigenom att få färre tjänsteår än männen, men åtnjuta pensionen under längre tid. Nämnden anser detta jämte kvinnornas längre medellivslängd samverka till att kvinnorna — oavsett om man räknar med extra understöd åt familjeförsörjare eller ej — böra ha mindre lön än männen. För att få en riktig bestämning av den "effektiva" lönen, bör man, enligt nämndens åsikt, beräkna allt vad en löntagare uppbär av staten, såväl i lön som i pension, och fördela detta på antalet tjänsteår. Härvid måste man dock ta hänsyn även till tiden för summornas utbetalande och räkna försäkringstekniskt för att få ett någorlunda riktigt resultat. Detta resonemang är alldeles riktigt, om man ställer sig på principen "lika lön för lika arbete"; då är det tvivelsutan den effektiva lönen man bör räkna med, icke årslönen, men övergången till behovsprincipen kan metoden ej godtagas. Om en person, som är familjeförsörjare, bör ha större lön än en icke familjeförsörjande kamrat för att vara ekonomiskt lika ställd med honom, så bör väl också två personer av vilka ingendera ha familj ha samma löner för att vara ekonomiskt likställda, alldeles oberoende av, om den ena får pension tidigare eller lever längre än den andra. Det kan omöjligt inverka på en persons behov, när han är 40 år, om han kommer att leva något år kortare eller längre efter 65 år. I sin iver att fundera ut alla möjliga och omöjliga skäl att sätta ned kvinnornas löner, har nämnden här ohjälpligt trasslat ihop principerna.

Särskilt osympatiskt är ockrandet på kvinnornas större livslängd, såsom något som bör straffas med lägre lön, och här springer dessutom matematiken alldeles bort med förståndet för nämnden. Den vill nämligen att mannen skall ha större lön, icke blott därför att han under en kortare tid än kvinnan uppbär pensionen, utan också därför att dödligheten är större bland männen redan före pensionsåldern, varvid dessa för tidigt bortgångna aldrig komma i åtnjutande av högre lönegraden och pension.

Nämnden anser således att det är en förtjänst för staten att dess löntagare dö i förtid. Inte ett ord nämnes i detta sammanhang om den dödes änka och barn, som staten har att ta hand om, men i den i en bilaga införda matematiska beräkningen finnes dock det försäkringstekniska värdet av änkepensionen medräknat, så det är möjligt att någon hänsyn tagits härtill. Änke- och pupillpensionen är ju så liten, att det kan hända att även om den medräknas man på något sätt matematiskt kan få det till, att det blir mindre direkta utgifter för staten, om en löntagare dör tidigt.

Men vad man härvid alldeles förbiset är vad staten kostat på mannen i fråga om utbildning för sitt kall, vilket han ej fullt återgäldar, om han dör för tidigt. Och att en man gör en god gärning, som bör belönas med högre lön åt hans kamrater, när han dör i förtid och lämnar efter sig en familj, som försättes till svältgränsen, det kan nog ingen försäkringsmatematik övertyga en förnuftig människa om. För min del tycker jag att det tvärtom är minst lika straffbart, som att en kvinna lever länge. Det kan ändå inte förnekas att den längre livslängden hos kvinnan sammankänger med att hon lever ordentligare än mannen, och att staten — allt under det att man skryter med att dödligheten i Sverige är i avtagande — vill straffa henne härför, det är helt enkelt cyniskt. Vi känna igen resonemanget från striderna om folkpensioneringen, men vi ha aldrig godkänt det.

Ett nytt påhitt som nämnden infört är att räkna värnpliktsåret som ett illa avlönat tjänsteår, och ta det med i beräkningen, så att männen även för den skull böra ha något högre lön än kvinnorna. Någon som helst reduktion i lönen för kronvraken, vilket väl rättvisan i så fall borde fordra, föreslås däremot icke. Det må vara sant, att värnplikten är ett offer som staten pålägger männen och icke kvinnorna, och att det därför kan låta försvara sig, att man på något sätt söker kompensera detta, men det är bara en smula egendomligt, hur olika man bedömer förhållandena när det gäller man och kvinna. När en kvinna utför sitt köns mission mot samhället och föder ett barn till världen, då anser man alls inte att denna tid skall räknas som tjänsteår, och söker ersätta den förlust hon lider genom att ej få åtnjuta full lön därunder; tvärtom det betraktas så brottsligt att blotta tanken härför, giftermålet, hittills varit tillräckligt att medföra tjänstens förlust för en hel del statsanställda kvinnor.

Det torde sålunda vara tydligt att nämnden ej lyckats utreda löneprinciperna så bra, som de själva tyckas tro, och tillämpningen är rent upprörande. När det gäller folkskollärarekåren har nämnden vågat komma med ett förslag till särskild tilläggsavlöning för familjeförsörjare med barn under 21 år, så att den här föreslår en lön för manlig folkskollärare, som icke är familjeförsörjare, en lön — 150 kr. lägre än denna — för kvinnlig dito, samt därutöver tre extra lönetillägg på vardera 200 kr. för den som har barn, ett för det första barnet, ett för det tredje och ett för det femte. Kvinnlig befattningsinnehavare kan komma i åtnjutande av dessa familjetillägg endast om hon är änka, och i den mån det icke genom pupillpension från offentlig änke- och pupillkassa är sörjt för barnen.

Vad lönerna för adjunkter och lektorer beträffar, föreslår nämnden samma lön för alla män, oberoende av om de äro gifta eller ogifta, men lägre lön för kvinnor. Skillnaden är olika i olika lönegrader och därför svår att beräkna, men torde utgöra ungefär 17 procent. Härav skulle de 10 procenten bero på att man tillämpat behovsprincipen för männen som familjeförsörjare, och de andra procenten på att man inte räknat med behovsprincipen för kvinnorna, utan givit dem lägre lön per år därför att de behöva något till livets uppehälle och nödtorft även de år de leva längre än männen m. m. Således behovsprincip, när den kan användas till att fordra högre lön för männen, och principen om lika effektiv lön för lika arbete, när den kan tas till förevändning att sätta ned kvinnornas. Men icke nog härmed, nämnden bryr sig inte ens om att försöka skyla sin orättfärdighet, i det den ej ens vill tillämpa behovsprincipen på de icke familjeförsörjande männen, fastän dessa uppgå till hälften av lärarekåren, och det således varit all anledning att spara på deras bekostnad lika väl som på kvinnornas.

På denna punkt reserverar sig också adjunkten Anna Sörensen, som anser att intet avdrag bort göras på kvinnornas löner på grund av männens försörjningsplikt, då detta icke tillämpats mot de icke familjeförsörjande männen, vilket från statsfinansiell synpunkt spelat större roll. Vidare påpekar hon, att nämnden icke ens tar hänsyn till att även kvinnor kunna vara familjeförsörjare.

Detta är också det mest eklatanta beviset för nämndens flasko. En nämnd, som efter att ha tuggat på principerna i två år, och skrivit ihop ett betänkande i tre tjocka volymer, kommit till

F. K. P. R. och nödhjälpsarbetet.

Nedanstående meddelanden om hjälpsverksamheten inom rösträttsföreningarna inkommo för sent för att kunna inflyta i 1 decembernumret, varför de måst stå över till detta nummer:

Gnesta F. K. P. R. har som förening ej deltagit i hjälparbetet, men enskilda medlemmar desto ivrigare. Så ha f. d. och nuvarande ordförandena jämte ett par utomstående anordnat en landstormsfest, som inbragte 200 kr. netto. F. d. ordf. är förrådsförvaltare för Daga härads kvinnliga landstormsförenings upplag av kläder m. m., förfärdigade eller skänkta denna höst. Ordf. försäljer slagmärken till förmån för mobiliserades familjer.

Ett Kvinnornas uppbåd i Karlstad har i höst bildats efter förberedande överläggningar angående behovet av en sådan organisation i Karlstad mellan ordförandena i F. K. P. R., K. F. U. K., Moderata kvinnoföreningen, Socialdemokratiska kvinnoklubben och Vita bandet. En styrelse på 15 personer tillsattes, i vilken F. K. P. R:s ordf., v. ordf. och sekr. äro invalda. Till ordf. utsågs F. K. P. R:s v. ordf., fru Greta Gullström. Uppbådet arbetar tillsviðare genom tre kommittéer: ekonomikommittén anskaffar pengar; undersökningskommittén undersöker i samråd med fattigvård, diakonissor, slumsysstrar o. s. v. anmälda fall av kvinnlig nöd och arbetslöshet; arbetskommittén bereder arbete och utlämnar sådant genom en den 23 nov. öppnad byrå. Fröken Signe Widell, som den 21 nov. "sjöng och berättade" i Karlstad, anslög halva inkomsten till Uppbådet.

I Nyköping ha F. K. P. R:s medlemmar flitigt deltagit i arbetet för landstormens utrustning, men föreningen som sådan har ej haft tillfälle eller anledning att taga initiativ till något hjälparbete. Då man emellertid förutsätter, att nödhjälpsarbete på nyåret blir av behovet påkallat, har styrelsen uppdragit och för föreningen framlagt riktlinjer för ett sådant arbete. Föreningen är sålunda beredd att — under förutsättning av ekonomiskt stöd från stadsfullmäktige — taga upp ett hjälparbete av tvåfaldig art: dels i syfte att anskaffa kläder, dels att i samband med en skolköskurs, dela ut mat åt behövande.

Sala F. K. P. R. har tillsammans med Vita bandet arbetat för landstormens utrustning och insamlat medel till det samma.

I Södertälje har ett Kvinnornas uppbåd bildats i form av en kommitté på 10 personer med rösträttsföreningens ordf., fru Maria Dehn, som ordf. Uppbådet har representanter för alla kvinnoföreningar å platsen, bl. a. Röda korset, Landstormen, Nyttä och nöje, F. K. P. R. m. fl. samt räknar i sin kommitté även stadens enda kvinnliga stadsfullmäktige. Verksamheten har hittills mest gått ut på att "samla i ladorna", d. v. s. pengar och kläder för den ankalkande vintern. Kläder har man rikligt skänkt till Uppbådet och kommittén har redan måst dela ut av dem. Pengar ha influtit dels som en person-

Kvinnornas intressen

äro i SVENSKA DAGBLADETS redaktion tillgodosedda på ett *enastående* sätt. Där skriva några av *vårt lands mest framstående specialister*, fröken Agnes Branting, textilauktoriteten, fru Gurli Linder, som behandlar pedagogiska ämnen med känd sakkunskap, fru Mary Nathorst för modefrågor m. fl. Men dessutom räknar

Svenska Dagbladets ordinarie kvinnliga medarbetarestab

följande krafter:

Célie Brunius
(C. B., Yvette)

Kännare av modern kvinnoslöjd; har i flera år och senast på Baltiska utställningen givit kritiska översikter av aktuella företeelser på konstslöjdens område; har dessutom länge redigerat Svenska Dagbladets översikter av barn- och ungdomslitteratur vid jultiden.

Elisabeth Krey
(Eh. K., Birba)

Särskilt verksam för befrämjande av kvinnans sociala och politiska intressen; har det senaste året under en längre vistelse i Amerika idkat sociala, pedagogiska och journalistiska studier och därom skrivit en serie intressanta korrespondenser i Svenska Dagbladet.

Gerda Marcus
(Gerfred Mark, Jessica)

Har i fjol liksom i år genom Svenska Dagbladet organiserat nödhjälpsarbete i Stockholm och för övrigt på Sv. D:s uppdrag i utlandet ingående studerat välgörenhetsorganisation. Skötte en stor del av Sv. D:s omfattande skildringsarbete på Baltiska utställningen.

Est. Bl. Nordström
(Bansai)

En av de främsta svenska krafterna i kåserande skildringskonst; har under det gångna året väckt uppestånd genom sin först i Sv. D. publicerade artikelserie om sina öden o. intryck som mjölkerska vid en bondgård; skall under 1915 bl. a. skriva en serie brev från Lappland.

avgift på 1 kr. eller mindre, dels i form av frivilliga bidrag. En biografföreställning gavs åt Uppbådet alldeles gratis genom Metropolteaterns ägare, hr J. L. Morén. Behållningen blev kr. 174:99. Uppbådet har anskaffat arbete åt sökande genom att låta förfärdiga sjukhusdräkter till Röda korsets förråd; ett särskilt anslag har av Uppbådet beviljats därtill. Någon större utdelning av livsmedel skall ej ske förrän på nyåret, då nöden troligen blir stor. De omkring 425 kr. Uppbådet f. n. äger, skola ej röras förrän då. Man hoppas f. ö. på större inkomster till dess. Flera fabriker ha stängts eller minskat sin verksamhet och följden visa sig i form av bekymmer och ekonomiskt obestånd bland folket. Något anslag av staden har ej givits till Uppbådet verksamhet. Hade pengar beviljats av stadsfullmäktige, skulle Uppbådet satt i gång en be-

spisning för ensamställda kvinnor och minderåriga barn. Verksamheten koncentreras på att som nödhjälpskommitté ingripa där fattigunderstöd ej ges, och att företrädesvis hjälpa ensamställda kvinnor, med eller utan minderåriga barn. Arbetsstugans ljusa och vackra lokal lämnas gratis till expeditionslokal för Kvinnornas uppbåd.

I Trollhättan anordnade Kvinnornas uppbåd tisdagen den 1 och onsdagen den 2 dec. en basar, som lämnade den vackra behållningen av kr. 1,348:44 netto. Styrelsen samt övriga medverkande ha all heder av de synnerligen vällyckade arrangemangen och förtjuna ett varmt tack för sitt uppoftande arbete i välgörenhetens tjänst.

I Atvidaberg ha rösträttsföreningens medlemmar arbetat såväl för Röda korset som för landstormen.

Dessutom har från olika delar av landet ingått meddelande om att rösträttsföreningarna i stor utsträckning anordna sy- och stickaftnar, där plagg förfärdigas till landstormen och de nödlidande. Bl. a. beslöt *Stockholms F. K. P. R.* på sitt sista möte att *varje torsdag kl. halv 7 e. m. å Rösträttsbyrån, Lästmakaregatan 6, 1 tr.*, anordna stickaftnar, där underhållning i form av högläsning, föredrag el. dyl. förekommer. Anmälan om deltagande sker på Rösträttsbyrån kl. 12—5.

Advokattfirman ÅKERBERG och SCHRÖDER
Luntmakaregatan 7 (hörnet av Kungsg.) Stockholm.
FAMILJERÄTT
(Arvs- och Aktenskapstvister, Boskillnader Testamenten) samt övriga juridiska uppdrag.
FERM EXPEDITION. MODERAT ARVODE.

Till Internationella kvinnorösträttsalliansen från tyska kvinnor.

Vi hava med begäran om offentliggörande i vår tidning emottagit nedanstående till den Internationella kvinnorösträttsalliansen ställda skrivelse, undertecknad av ett antal från den tyska kvinnorösträttsrörelsen kända namn, bland vilka märkas Anita Augspurg, Lida Gustava Heymann, Maria Lange m. fl.:

Till kvinnor av alla nationer en varm och hjärtlig hälsning i denna olycksdigra, bloddränkta tid.

Under trycket av detta orättfärdigt började krig, som förhärjar jorden och hetsar folken till hat och fiendskap mot varandra, känna vi oss manade att söka systerhanden hos de kvinnor, i alla jordens länder, med vilka vi hittills varit innerligt förbundna genom en gemensam strävan mot det högsta mål — personlig och politisk frihet. Vi hoppas att icke ens kriget skall kunna avslita detta samhörighetens band.

Som tyska kvinnor känna vi oss burna över tidens händelser av den lugna tillförsikt, vårt folks outtömliga moraliska och fysiska kraft ger oss, och vi tro därför, att vi böra vara de första att hjärtligt räkka handen till bekräftelse på det gamla som förenar oss.

Män leda folkens öden.

Hela jordklotet är rustat till tänderna, Europa har blivit ett slakthus. Männerna ha satt i gång med ett mördande så hemskt, att världen aldrig skadat något liknande.

Rätt blir orätt, orätt rätt; humanitetens lagar trampas under fötterna, kvävas i blod.

Krig är den fruktbaraste jordmänen för människornas lägsta instinkter, krig gör människorna till barbarer, krig alstrar avundens, hatets och förtälets giftigaste blommar.

Män ensamma leda folkens öden, män ensamma härska över krig och fred.

Vi kvinnor av alla nationer få i krigstid bära samma lott, vi måste giva de liv, som vi bragt till världen, vi måste tåla att dyrbara människoliv och egendom hemfalla åt grym förintelse, vi måste arbeta för att lindra den nöd som kriget för med sig, vi måste läka de sår som männen med de mest raffinerade mordverktyg tillfoga varandra.

Vi kvinnor av alla nationer förenas under fredstid i samma uppgift, den att upprätthålla — vi kvinnor förenas i krigstid av samma uppgift — att bära det tunga lidandet, att hjälpa och läka.

Den sanna mänskligheten känner intet folkhat, intet folkförakt. Kvinnorna stå den sanna mänskligheten närmare än männen. Tvärs över kriget räcka vi varandra en systerlig hand, vi hälsa varandra med huvudena sänkta av sorg, enigare än någonsin i medvetandet, att icke förrän kvinnorna blivit frigjorda och få hjälpa till med att länka folkens öden, skall världen bli förskonad från ett upprepande av dessa hemska upplevelser.

"Det ena göra och det andra icke låta".

En intresserad föreningsmedlem i landsorten skriver till redaktionen och uttalar sin protest mot att rösträttsföreningarna under den nuvarande kristiden även ägna sitt arbete åt beklädning av landstormen. "Är det rösträttsarbete att inom våra rösträttsföreningar bilda det ena kvinnouppbådet efter det andra för beklädning av våra landstormsmän?" frågar brevskrivarinnan. "Kunna ej kvinnor göra annat än ställa till syföreningar? Varför begära vi då rösträtt? Vi behöva väcka dem, som ej äro vakna, lära dem att tala och resonera, lära dem lagar och författningar m. m."

Vår ställning till denna fråga uttryckes bäst i den ledande artikeln under ovanstående rubrik i R. f. K. för den 1 november och bedja vi få hänvisa till densamma. Genom att i en tid, då landet mer än någonsin behöver alla goda krafter, träda fram och frivilligt påtaga sig sin del i arbetet för det allmänna, ha rösträttskvinnor

Denna blankett utklippes samt insändes vederbörligen ifylld till ortens F. K. P. R.

Undertecknad prenumererar genom..... F. K. P. R.

(föreningens namn)

å tidningen RÖSTRÄTT FÖR KVINNOR för år 1915.

Prenumerationsavgiften — 1 kr. — erlägges till F. K. P. R.

(ort och datum)

(titel och namn)

(postadress)

